

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АНТРОПОГЕННИХ ЗМІН В ПРИРОДНИХ ЗОНАХ УКРАЇНИ, СПРИЧИНЕНІ ВОДНИМИ МЕЛІОРАЦІЯМИ

Слюта Володимир Борисович

ІГІМ НААН України

Розглянуто зміни природних комплексів під впливом водних меліорацій у різних географічних зонах України.

Меліорація, як вид господарської діяльності людини, має відчутний вплив на ведення і продуктивність сільського господарства. Особливо велику роль відіграють водні меліорації – зрошення та осушення. На початок 1990-х років Україна володіла значною площею меліорованих земель, які займаючи 12% сільгоспугідь забезпечували 30% валової продукції землеробства. Більшість великих меліоративних систем України приурочено до Поліської, Придніпровської та Причорноморської низовин, які розташовуються у природних зонах Полісся, Лісостепу і Степу відповідно.

Ведення масштабних гідромеліоративних робіт не могло не вплинути на стан і розвиток природного середовища. На жаль, і на сьогодні залишається до кінця не з'ясованим та вивченим всі напрямки, динаміка, ступінь впливу систем на навколишнє середовище. Всі зміни, що виникли після будівництва і введення в експлуатацію меліоративної системи можна умовно поділити на позитивні та негативні.

До позитивних змін слід, безперечно, віднести підвищення ефективності ведення сільського господарства, зростання врожайності у 2 – 3 рази, можливість розширення асортименту вирощуваної продукції, комплексне використання земельних та водних ресурсів, збереження й збагачення природно-ресурсного потенціалу місцевості, зменшення залежності від несприятливих кліматичних факторів, розширення дорожньої та іншої інфраструктури, покращення умов проживання місцевого населення.

Негативні зміни стосуються в першу чергу змін природного стану ґрунтово-рослинного покриву, водного режиму ґрунтових та поверхневих вод, зміненні видового та кількісного складу фауни.

Табл.1 Прояв антропогенних змін в різних природних зонах України

Антропогенні зміни на меліорованих землях			
Гумідна зона (Полісся)		Посушлива зона (Лісостеп і Степ)	
Позитивні	Несприятливі	Позитивні	Несприятливі
Комплексне використання земельних угіль та штучних водойм. Розширення асортименту вирощуваних культур. Покращення умов існування безхребетних на осушених неосвоєних болотах, зростанні загальної кількості та сумарного числа видів корисних видів тварин. Зменшенню чисельності паразитів та їх сумарного складу.	Різка зміна водно-фізичних властивостей торфових ґрунтів, зменшення шару торфу, зростання пожежної небезпеки на торфовищах, зміна співвідношення елементів живлення рослин. Посилення дефляційних, карстово-суфозійних і суфозійно-просадових процесів. Зменшення складу, чисельності й біомаси окремих видів (в першу чергу водних і борових) тварин і птахів та зростанні чисельності й біомаси мишоподібних гризунів; поява шкідників с/г рослин, не притаманних даним територіям.	Покращення сольового режиму, вищущування вологолюбних рослин в посушливих умовах. Зниження залежності від несприятливих кліматичних факторів – посух, суховіїв.	Регіональний підйом рівня ґрунтових вод. Підтоплення. Розвиток елювіально-глейового процесу, зростання вмісту бікарбонатів, поява соди, заболочування, вторинне засолення ґрунтів. Посилення водно-ерозійних та суфозійно-просадових процесів.

1. Невмержицький В.Я. Основи моніторингу осушуваних земель Житомирської області. – Ковель, 1995. – 32 с.

2. До оцінки ефективності осушувальних меліорацій в басейні річки Стохід. За ред. В.Є.Алексієвського, Ю.І. Бахмачука. – Київ – Луцьк, 1995. – 72 с.

3. В.Е. Алексеевский. Мелиорация земель Полесья и вопросы охраны окружающей среды. – К. „Знание“, 1979. – 22 с.

4. Морозов В.В., Грановська Л.М., Поляков М.Г. Еколого-меліоративні умови природокористування на зрошуваних ландшафтах України: Навчальний посібник. – Київ – Херсон: Айлант, 2003. – 273 с.

Рассмотрены изменения природных комплексов под воздействием водных мелиораций в разных географических зонах Украины.

It was showed the changes of natural complexes under the land reclamation influence in the different geographical zones of Ukraine.